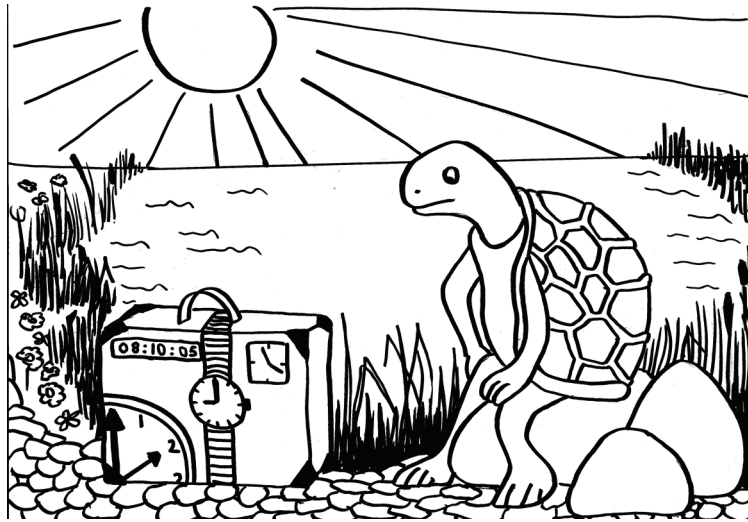

groep 1 en 2

tijd is overal

groep 1 en 2

verloop van de dag

De ochtend start met het voorlezen van het eerste deel van het verhaal over een schildpad die de tijd kwijt is. In de kring vertelt u het verhaal, dat u vindt in bijlage 1, aan de hand van de meegeleverde vertelplaten (bijlage 2). In het verhaal reageren verschillende dieren op het verhaal van de schildpad. De uitspraken van de dieren kunnen aanleiding zijn tot filosoferen over het onderwerp 'tijd'.

De schildpad heeft een koffer bij zich, waarin allerlei objecten zitten die met tijd te maken hebben. De voorwerpen worden kort in de kring besproken. Wanneer een voorwerp uit de koffer is gehaald en ter sprake is geweest, doet u met de kinderen de bijbehorende activiteit. U kunt zelf de volgorde van de activiteiten bepalen. De beschrijvingen van de activiteiten staan hieronder weergegeven.

Soms maken kinderen al handelend prachtige opmerkingen die vragen om een reactie van de leerkracht en van klasgenoten die de reactie wellicht niet direct begrepen hebben. Om diepgang te kunnen bewerkstelligen, is het belangrijk activiteiten gericht te kiezen. Doe dit zo dat u niet in tijdnood komt.

De dag bestaat uit de volgende onderdelen:

deel 1 Het voorlezen van het eerste deel van het verhaal, waarbij aansluitend diverse tijdmeetinstrumenten en voorwerpen die betrekking hebben op tijd uit de koffer tevoorschijn komen.

deel 2 Het doen van verschillende activiteiten, waarbij tijdmeetinstrumenten een belangrijke rol spelen.

deel 3 Het voorlezen van het tweede deel van het verhaal, waarbij de kinderen de rol van de dieren kunnen spelen. Dit interactieve voorlezen biedt de mogelijkheid de dag met de kinderen te evalueren.

Er bestaan verschillende liedjes over tijd. Suggesties zijn gegeven in de bronvermelding. U kunt de activiteiten afwisselen met het zingen van liedjes over tijd.

voorbereiding

De volgende materialen heeft u nodig bij de activiteiten.

- het verhaal (bijlage 1)
- eventueel een schildpadknuffel of iets of iemand die Willem de Schildpad voorstelt
- de meegeleverde vertelplaten, bij voorkeur een kopie op A3-formaat of projectie op groot scherm (bijlage 2)
- een koffer of reistas met daarin, afhankelijk van welke activiteiten u wilt gaan doen, bijvoorbeeld:
  - geboortekaartje van de schildpad (bijlage 3)
  - oud speelgoed
  - eier- of kookwekker
  - horloge of klok
  - ei
  - zandloper
  - stopwatch
  - kalenderblad
  - verjaardagskalender
  - scheurkalender
  - agenda

Specifieke materialen per activiteit staan genoemd bij de betreffende activiteit.

Om te zorgen voor een rustige aanloop naar de Grote Rekendag is het praktisch om tijdig te beginnen met het verzamelen van de materialen. Bij een grotere kleutergroep is het verder praktisch om ondersteuning te hebben van een stagiaire of een ouder.

achtergrond

Door het verhaal en de activiteiten staan we een dag lang bewuster stil bij diverse tijdaspecten:

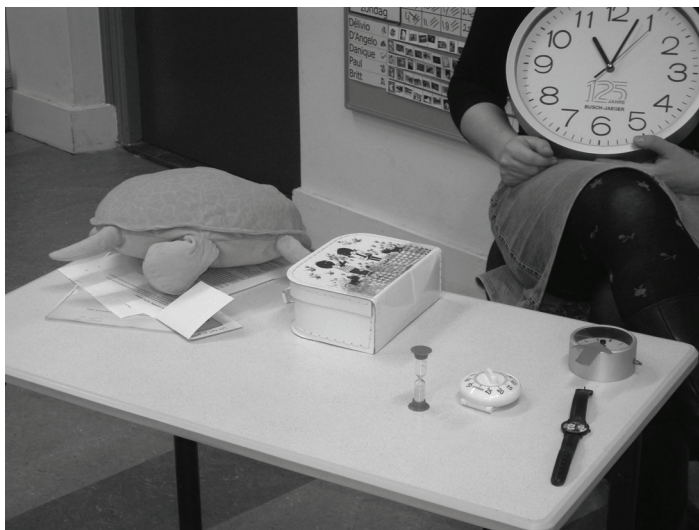
- De kinderen maken kennis met de diverse tijdmeetinstrumenten, die zij in het dagelijks leven om zich heen zien, zoals bijvoorbeeld een horloge, klok, zandloper, stopwatch en kookwekker. De instrumenten kunnen met elkaar vergeleken worden.
- Tijdbeleving komt vooral aan bod bij de activiteiten met de zandloper. Voor verschillende soorten activiteiten krijgen de kinderen evenveel tijd, bijvoorbeeld drie minuten. Toch ervaren ze de tijd verschillend door de inhoud van de activiteiten.
- Bij de buitenactiviteiten hebben we te maken met tijdmeting. De stopwatch speelt hierin de hoofdrol.
- De filosofische insteek van het onderwerp ‘tijd’ komt met enige regelmaat om de hoek door samen met de kinderen bewust stil te staan bij bijvoorbeeld opmerkingen in het verhaal, de ervaringen van de kinderen bij de diverse activiteiten en opmerkingen die de kinderen daarbij maken. Deze insteek is uiteraard ook aan de orde bij de evaluatie aan het einde van de ochtend.

Door deze ervaringen hopen we dat kinderen bewuster kijken naar tijdmeetinstrumenten en bewuster omgaan met tijd en tijdbeleving, uiteraard op hun eigen niveau.

deel 1

inleiding op alle activiteiten

Als u het verhaal van Willem de Schildpad heeft voorgelezen, maken de kinderen de koffer open. De verschillende attributen die in de koffer zitten, komen vervolgens in een kringgesprek aan de orde. Hieronder worden ze een voor een kort toegelicht en worden suggesties gedaan voor de bespreking.

geboortekaartje van schildpad

Willem is geboren op 16 april 1950. Hij is vandaag jarig! (bijlage 3)
U kunt hier bijvoorbeeld het onderwerp ‘leeftijd’ aan de orde laten komen. Ook staat hier een tijdsaanduiding in de vorm van een datum. Kennen de kinderen deze notatie?

oud speelgoed

Speelgoed waar Willem de Schildpad vroeger mee speelde.
Waaraan kun je zien dat het oud(erwets) is?

- eierwekker** Kennen kinderen deze wekker? Waar kennen ze die van? Wat gebeurt er mee? Wanneer de kinderen de schoolbrede start van de Grote Rekendag meemaakten, zullen ze daar wellicht eierwekkers gezien hebben.
Zet de wekker op enkele minuten en laat de kinderen ervaren dat de tijd ‘terug’ loopt. Vaak tikt een eierwekker duidelijk hoorbaar totdat de wekker rinkelt!
- wekker, klok en/of horloge** Doe een werkende klok of wekker in de koffer en daarnaast een stilstaande klok of wekker. Denk aan een wekker zonder batterijen of een ouderwetse opwindwekker. Wat is er met de klok of wekker aan de hand? Wat klopt er niet?
Andere vragen die gesteld kunnen worden rondom de klok of wekker staan hieronder. Door de uurwerken te bespreken, wordt duidelijk hoe ze eruitzien.
Mogelijkheden voor gesprekjes:
– Wat zijn dit voor voorwerpen? Herkennen de kinderen een wekker? Waar staat die in huis? Waar vind je meestal een klok of horloge? Waar gebruik je die voor?
– Valt het de kinderen op dat de wekker de goede tijd niet aangeeft en niet tikt? U kunt de wekker gelijkzetten door aan de knoppen te draaien. Dan doet de wekker het nog.
Doen de kinderen de suggestie dat de wekker het niet doet omdat de batterijen eruit zijn of om dat deze opgewonden moet worden?
De wekker ‘repareren’ door hem op te winden. Wat zie je gebeuren? Valt de secondewijzer op?
- (nep) ei** Vraag aan de kinderen: ‘Wat heeft dit nou met tijd te maken?’
In het verhaal zegt het ei: ‘Mijn tijd komt nog!’. Wat bedoelt het ei daarmee?
U kunt hier de relatie leggen met andere groeiprocessen, zoals geboren worden en plantengroei uit zaadjes.
- zandloper** Kennen de kinderen de zandloper en waarvan kennen ze die? Wat heeft dit nou met tijd te maken?
Doe de volgende activiteit met de kinderen: doe je ogen dicht en open ze als je denkt dat al het zand erdoor is gegaan. Dit heeft alles met tijdbeleving te maken; lijkt het lang te duren?
- stopwatch** Een stopwatch geeft meestal digitale tijd aan. Wellicht zijn er kinderen die deze notatie kennen? U kunt de stopwatch even laten lopen en bespreken wat er gebeurt.

In bijlage 7 vindt u afbeeldingen van bovenstaande voorwerpen. Deze afbeeldingen kunt u gebruiken voor het planbord.

Na het voorlezen van het verhaal en het gesprek over de attributen uit de koffer van Willem de Schildpad, gaan de kinderen aan de slag met verschillende activiteiten. De activiteiten zijn allen georganiseerd rondom een van de tijdmeetinstrumenten die in de koffer aanwezig kunnen zijn.

deel 2

Er zijn zes activiteiten gegeven. Dit is waarschijnlijk te veel voor een ochtend. U kunt een keuze maken uit de activiteiten. De activiteiten die u gaat doen, worden kort uitgelegd aan de kinderen voordat ze er mee aan de slag gaan.

1: Slingers van 10 minuten

- materiaal**
- eierwekker of kookwekker
  - repen papier in verschillende kleuren
  - lijm

activiteit

Bij het bekijken van het geboortekaartje van Willem de Schildpad is geconstateerd dat hij vandaag jarig is. We maken slingers voor zijn verjaardag!
De leerlingen werken in een groepje. De eierwekker wordt op 10 minuten gezet.
Ze maken in die tijd samen een zo lang mogelijke slinger van stroken papier.

Een zo lang mogelijke slinger maken.

Welk groepje heeft in 10 minuten de langste slinger gemaakt?
Hoe kun je bepalen welke slinger het langste is?

Wie heeft de langste slinger?

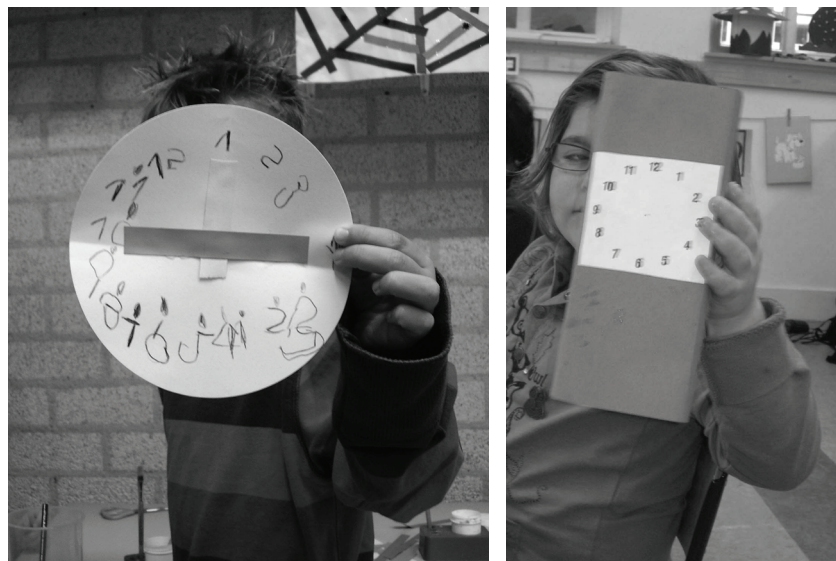
organisatie De kinderen werken in kleine groepjes. Ze maken in het groepje gezamenlijk een zo lang mogelijke slinger. Wanneer de tijd om is en de eierwekker is afgegaan, bekijkt u klassikaal welk groepje de langste slinger heeft gemaakt. Deze activiteit duurt ongeveer 15 minuten.

2: Een eigen klok maken

materiaal

- wekker, horloge en/of klok
- ronde en vierkante vouwkartons
- repen papier
- splitpen
- kosteloos materiaal, zoals melkpakken, doosjes
- schilder- en tekenmateriaal
- kopieerblad 'Cijfers' (bijlage 4)

activiteit De kinderen knutselen of schilderen zelf een wekker, klok of horloge. Om de kinderen te stimuleren hier goed over na te denken of ze op gang te helpen, zegt u bijvoorbeeld: Wat mag niet ontbreken op een wekker, klok of horloge? Voorbeelden en suggesties vindt u op:
www.vouwwerkjes.nl
www.vouwwerkjes.nl/Klok_wa_mat.html
www.vouwwerkjes.nl/Staandeklok_vouwkarton.html
Gebruik zonodig het zoekwoord 'De seizoenen'. U kunt de leerlingen cijfers laten uitknippen van bijlage 4.

Twee leerlingen met hun klok

organisatie De leerlingen maken individueel hun eigen klok, wekker of horloge met het beschikbare materiaal. Deze activiteit duurt ongeveer 30 minuten.

3: De kip en het ei

materiaal

- nep-ei
- kopieerbladen 'het ei komt uit' (bijlage 5)
- scharen
- stevig papier waar de kaartjes opgeplakt kunnen worden en lijm

activiteit

De kinderen knippen de kaartjes van bijlage 5 uit. Ze leggen de kaartjes op volgorde. In deze volgorde plakken ze de kaartjes op en kleuren ze eventueel in.

Welke komt eerst, wat daarna?

organisatie

De kinderen werken individueel aan deze activiteit. U kunt eventueel klassikaal nabespreken hoe de kinderen de volgorde hebben bepaald. Deze activiteit duurt ongeveer 20 minuten.

4: Oud speelgoed

materiaal

- oud speelgoed, zoals bijvoorbeeld een ouderwetse Barbie of Lego
- nieuw speelgoed

tips

- Doe er ook iets nieuws bij dat vies is en iets ouds dat schoon is.
- Gebruik ook oude en nieuwe prentenboeken in plaats van speelgoed.

activiteit

Leerlingen bedenken samen welk speelgoed het oudste is en waarom. Hoe kun je dat zien? Is het wel echt oud speelgoed, of is het nieuw speelgoed dat vaak is gebruikt?

organisatie

Deze activiteit vindt plaats in de kring en duurt ongeveer 15 minuten.

5: De zandloper

materiaal:

- zandlopers
- opdrachtkaarten, veel blokken, auto's, dieren en verkleedkleden
- kopieerblad 'taakkaarten' (bijlage 6).

activiteit

De leerlingen doen steeds een activiteit van de taakkaart in de tijd dat de zandloper doorloopt:

1. ogen dicht
2. springen
3. toren van blokjes bouwen
4. file van auto's maken, rij van dieren maken of rij van blokken leggen
5. eventueel: verkleeden

Gaat de tijd snel, of duurt het juist lang?

De zandloper is een boeiend object voor de kinderen!

organisatie

De klas wordt verdeeld in vijf groepjes. Elk groepje heeft een zandloper. Deze zandloper wordt gehanteerd en bewaakt door de tijdbewaker. De activiteiten vinden plaats in een circuitmodel. Groepje 1 doet eerst activiteit 1, groepje 2 doet activiteit 2 enzovoort. Vervolgens schuift elk groepje door naar de volgende activiteit. Per activiteit is een andere leerling tijdbewaker.

Deze activiteit duurt ongeveer 15 minuten.

6: Hoe snel doen jullie het?

materiaal

- stopwatch
- zandbak
- speelplein
- stoepkrijt (om een streep te kunnen zetten)
- eventueel taartvormpjes, een bal, pionnen, enzovoort

activiteit

De leerlingen doen een activiteit op de speelplaats, waarbij ze de tijd opnemen met een stopwatch. Hoe lang doen ze er over? Doet een andere groep leerlingen het sneller? Eventueel bespreekt u met de kinderen: wat geeft de stopwatch precies aan over de tijdsduur?

organisatie

Deze activiteiten doen de leerlingen buiten op de speelplaats. De klas wordt in twee groepen verdeeld. Elke groep doet elke activiteit een keer.

1. Kinderen maken zandtaartjes op de rand van de zandbak. Neem met de stopwatch de tijd op die het duurt om de rand van de zandbak vol te leggen met zandtaartjes. Hoe lang duurde het? En bij de andere groep?
2. De kinderen leggen met elkaar een afstand van streep tot streep af. Ze doen dit door een bal door te geven tussen hun benen door. De achterste rent naar voren en sluit weer aan in de rij kinderen, die vervolgens de bal weer doorgeven. Dit gaat door tot de hele afstand is afgelegd. Hoe lang duurt het?
3. In plaats van het doorgeven van een bal, kunnen de leerlingen ook een circuit afleggen, waarbij ze bijvoorbeeld om pionnen heen en onder een klimrek door moeten. Hoe lang duurt het voordat het circuit is afgelegd?

U controleert in hoeveel tijd de rand vol komt, de rij verschoven is van plaats en het circuit is gelopen.

tip

Beperk het aflezen van de stopwatch tot bijvoorbeeld minuten. Bespreek met de kinderen hoe lang iets duurde. Bijvoorbeeld: het duurde een minuut of drie minuten. Kunnen we het ook langzamer of sneller? Hoe lang denk je dat het duurde? De tijdsduur is afhankelijk van de precieze invulling van de activiteit.

bronnen

Voor het zelf maken van een klok kunt u kijken op:
www.vouwwerkjes.nl

Liedjes over tijd vindt u op:

- cd 'Rekenavonturen, reken- en telliedjes' van Meulenhoff Educatief,
- cd bij reken-wiskundemethode 'Alles telt', groep 1/2,
- 'rondje Rekenliedjes' van Marjolein Kool en Anneke Noteboom.

deel 3

Aan de hand van het tweede deel van het verhaal van de schilpad bespreekt u de activiteiten met de kinderen. In bijlage 2 vindt u hoe dit gesprek kan verlopen. Houdt niet te veel vast aan dit verhaal, maar sluit vooral aan bij de reacties van de kinderen

bijlagen groep 1 en 2

bijlage 1 het verhaal van Willem de Schildpad

Het is leuk om een knuffelschildpad voor het verhaal te gebruiken. Als er iemand, verkleed als schildpad, met een koffer binnen kan komen, wordt het verhaal nog echter.

Deel 1: Op zoek naar de tijd

In het bos woont een schildpad, Willem, in de buurt van een mooi meertje. Elke dag maakt Willem een wandelingetje, zoekt wat te eten, doet een dutje in het zonnetje of gaat op zoek naar zijn vrienden.

Op een dag zit Willem aan de rand van het meertje op een grote steen.

'He, he,' zucht Willem. 'Wat een gesjouw!'

Naast de steen staan een koffer. Willem kijkt naar de koffer en schudt zijn hoofd.

'Ik snap er niks van! Waar kan die toch gebleven zijn?'

Zo moppert Willem nog een tijdje door.

In de loop van de tijd zijn er verschillende dieren naar het meertje gekomen. Om te drinken, of om lekker van het zonnetje te genieten.

'Hallo,' zegt Willem. 'Wat gezellig dat jullie er ook zijn. Kunnen jullie mij misschien helpen?'

'Ja hoor,' zeggen de haan en de uil in koor. 'Wij hebben wel wat tijd.'

'Waar dan?' vraagt Willem. 'Ik ben de tijd juist kwijt.'

De uil, het verstandigste dier uit het bos, zegt verbaasd: 'Dat kan helemaal niet, Willem. De tijd is nooit kwijt!'

'En toch ben ik hem kwijt,' zegt de schildpad. 'Ik ben al heel lang op zoek. En ik heb de tijd nog steeds niet teruggevonden.'

Op de stronk van een boom zit de haan. 'Kukelekuuu! Ik kom altijd op tijd.'

'Dit wordt wel ingewikkeld,' zegt de uil. Hij vliegt van de tak naar de steen vlak naast Willem.

Ook de slak komt voorzichtig uit zijn huisje.

'Weet je,' zegt hij, 'ik ben de tijd niet kwijt, maar toch kom ik nooit op tijd.'

'Hoezo?' vraagt Willem, die de slak nog nooit had horen praten. Maar voordat de slak antwoord kon geven, klonk er gekraak vanuit de struiken. Alle dieren keken die kant uit.

'Aah, wat een schatje!'

'Piep, piep, piep, pieieiep!'

'Zal ik even vertellen wat het ei-kuikentje zegt?' vraagt de uil.

De andere dieren knikken.

'Het zegt "Mijn tijd komt nog wel".' zegt de uil.

'Maar ik ben nog steeds de tijd kwijt,' zegt de schildpad verdrietig.

'Maar waar heb je allemaal naar gezocht? Heb je al iets gevonden?'

De schildpad gaat naar zijn koffer. 'Ik zoek al heel lang.'

Willem maakt de koffer open.

De dieren kijken nieuwsgierig toe.

'En dit kwam ik onderweg tegen.'

Alle ogen zijn op de inhoud van de koffer gericht.

Met de groep/groepjes wordt/worden activiteiten gedaan die passen bij de verschillende voorwerpen. De kinderen doen diverse ervaringen.

gen met tijd op.

Deel 2: afsluiting van de ochtend

Aan het einde van de ochtend vindt een gesprek plaats tussen de schildpad en de kinderen. De leerkracht maakt duidelijk dat de kinderen even de rol van de dieren kunnen spelen in het verhaal.

Schildpad: Jullie hadden het heel druk deze ochtend. Hebben jullie de tijd gevonden?

Kinderen: We hebben allerlei spelletjes gedaan met tijd.

(Kinderen vertellen hun ervaringen met de 'tijdspelletjes')

Schildpad: Dus, er zijn verschillende soorten tijd?

Kinderen: Nee, maar je kunt verschillende spelletjes doen met tijd.

De klok tikt altijd maar door en de tijd gaat maar verder. Soms voelt dat snel, soms voelt dat als langzaam.

Heb jij misschien een klok, wekker of horloge kwijt verloren, waardoor je de tijd niet wist?

Schildpad: Mmm, de tijd was er wel, maar ik wist hem niet. Zou dat mijn probleem zijn geweest?

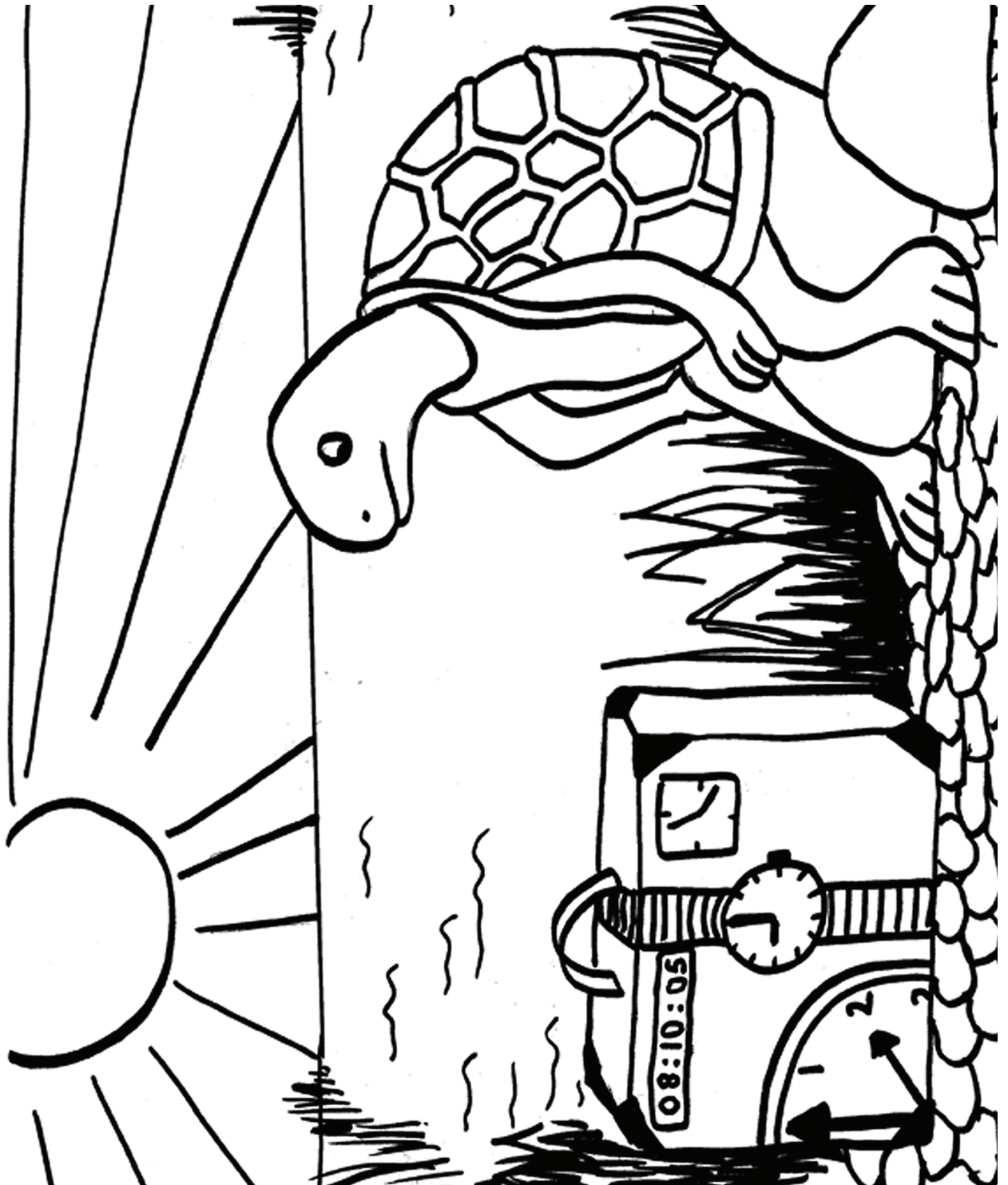
Kinderen: Je mag wel een – eigengemaakte – klok, wekker of horloge van ons lenen.

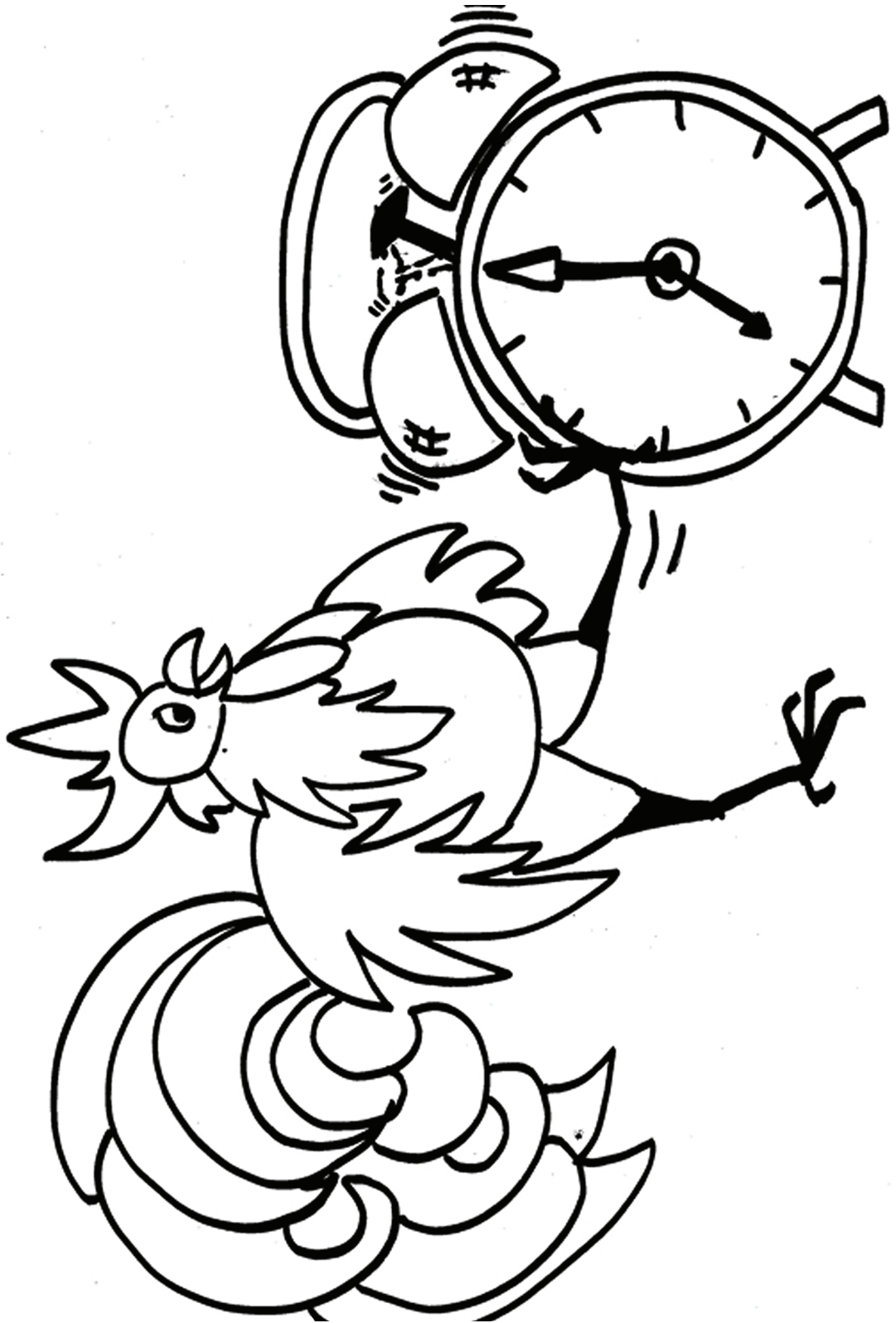
Schildpad: Dat zou wel heel leuk zijn. Weet je wat? Over een tijdje kom ik nog eens langs om te vertellen of alles goed is gegaan.

De schildpad mag een uurwerk uitzoeken en vertrekt weer met zijn koffer.

bijlage 2 vertelplaten

bijlage 3 geboortekaartje van Willem de Schildpad

Geboortekaartje 1

Geboortekaartje 2

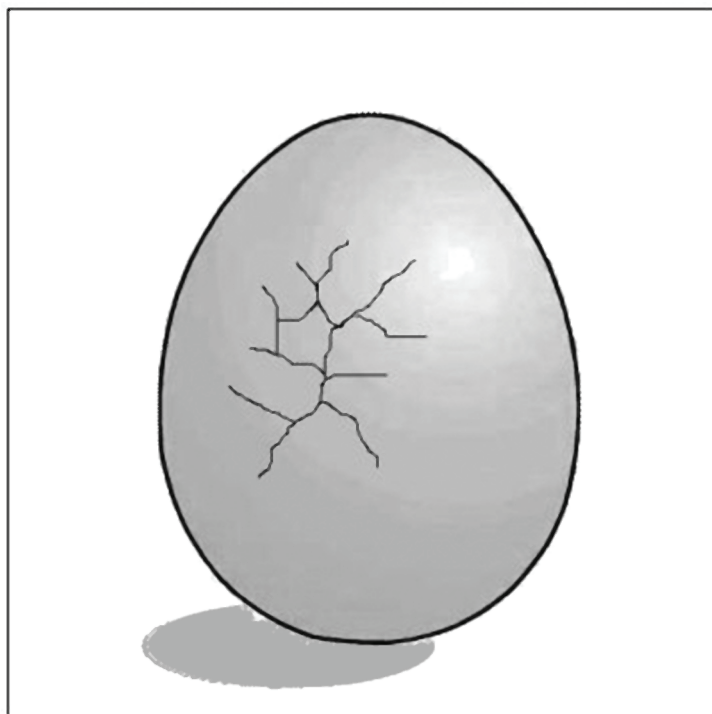
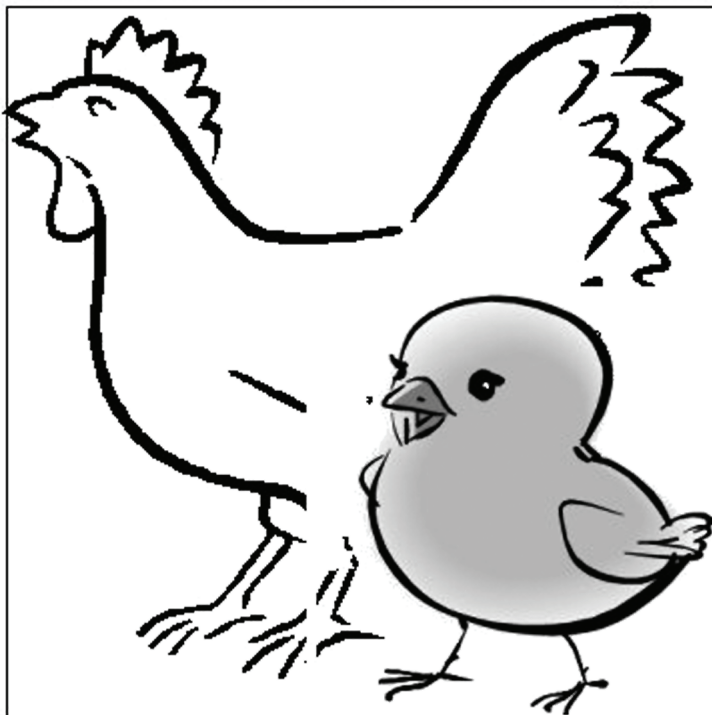

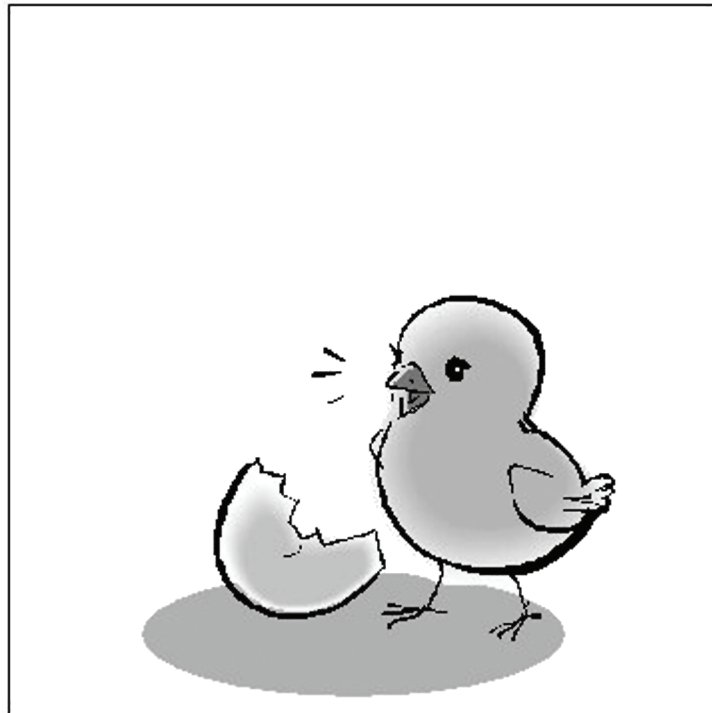
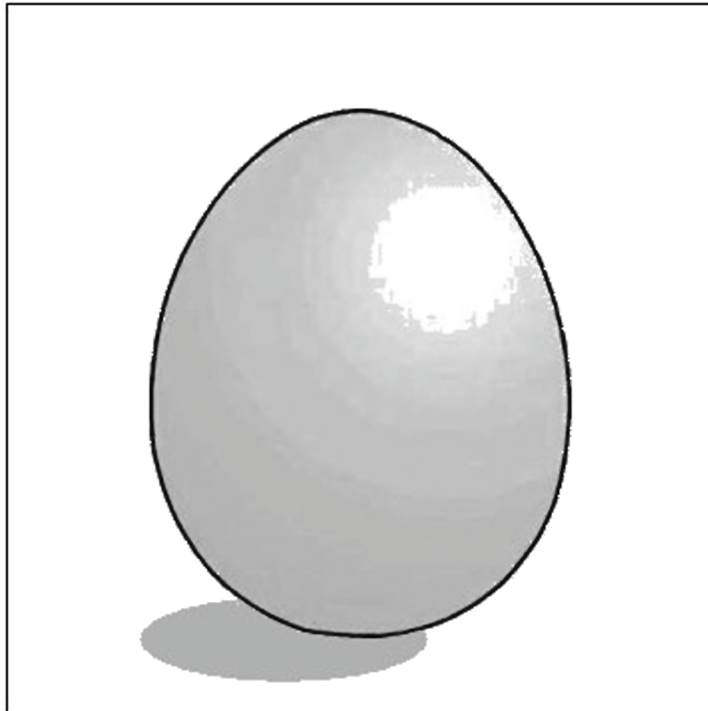
bijlage 4 getallenkaartjes

6	12	6	12
5	11	5	11
4	10	4	10
3	9	3	9
2	8	2	8
1	7	1	7

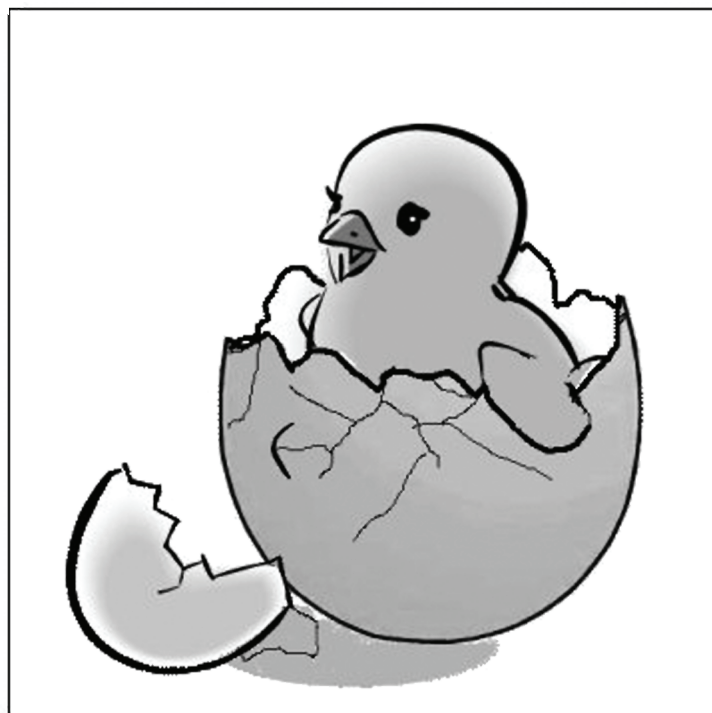
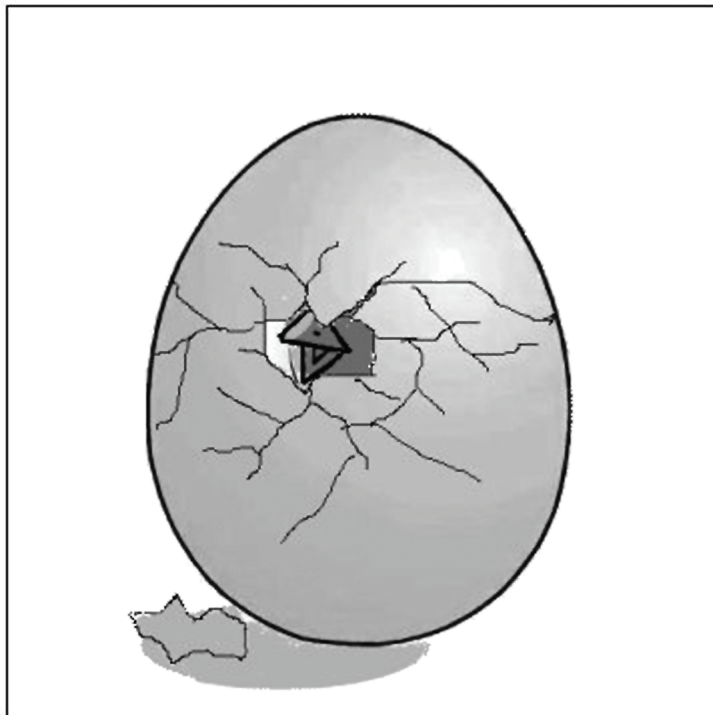

bijlage 5 kip en ei

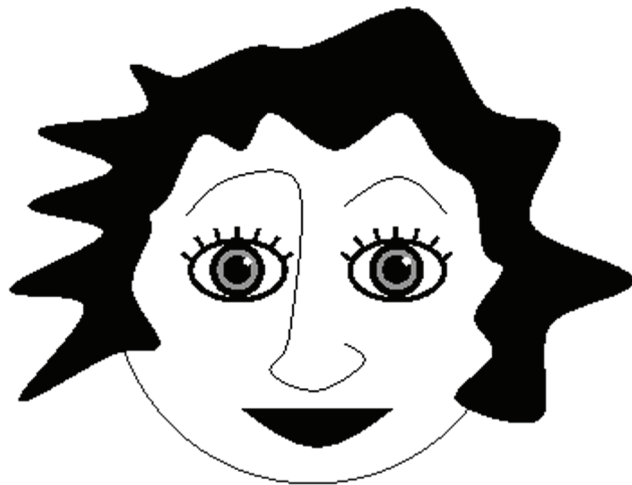

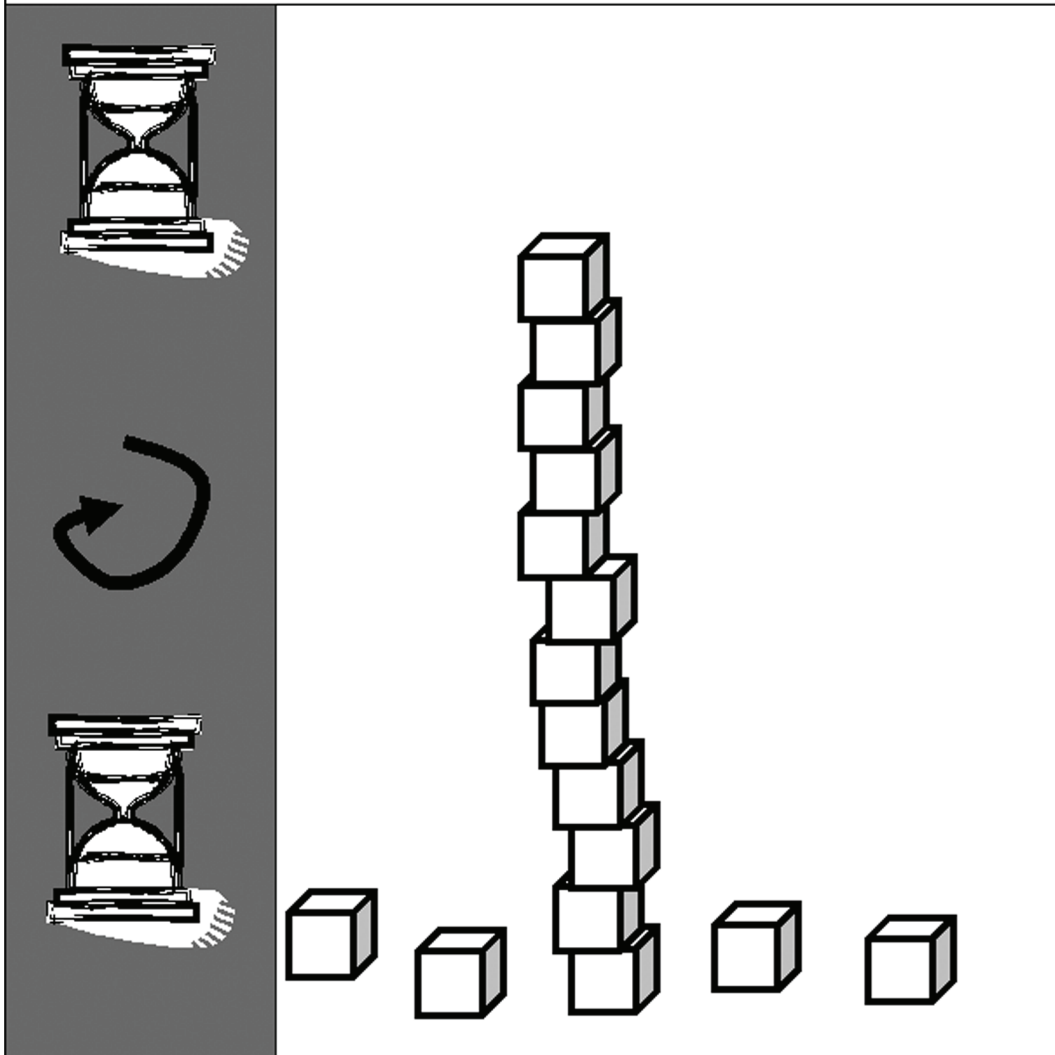
bijlage 6 kopieerbladen taakkaarten bij de activiteiten met de zandloper

Draai de zandloper.
Doe je ogen pas open als je denkt dat al het zand er door is.

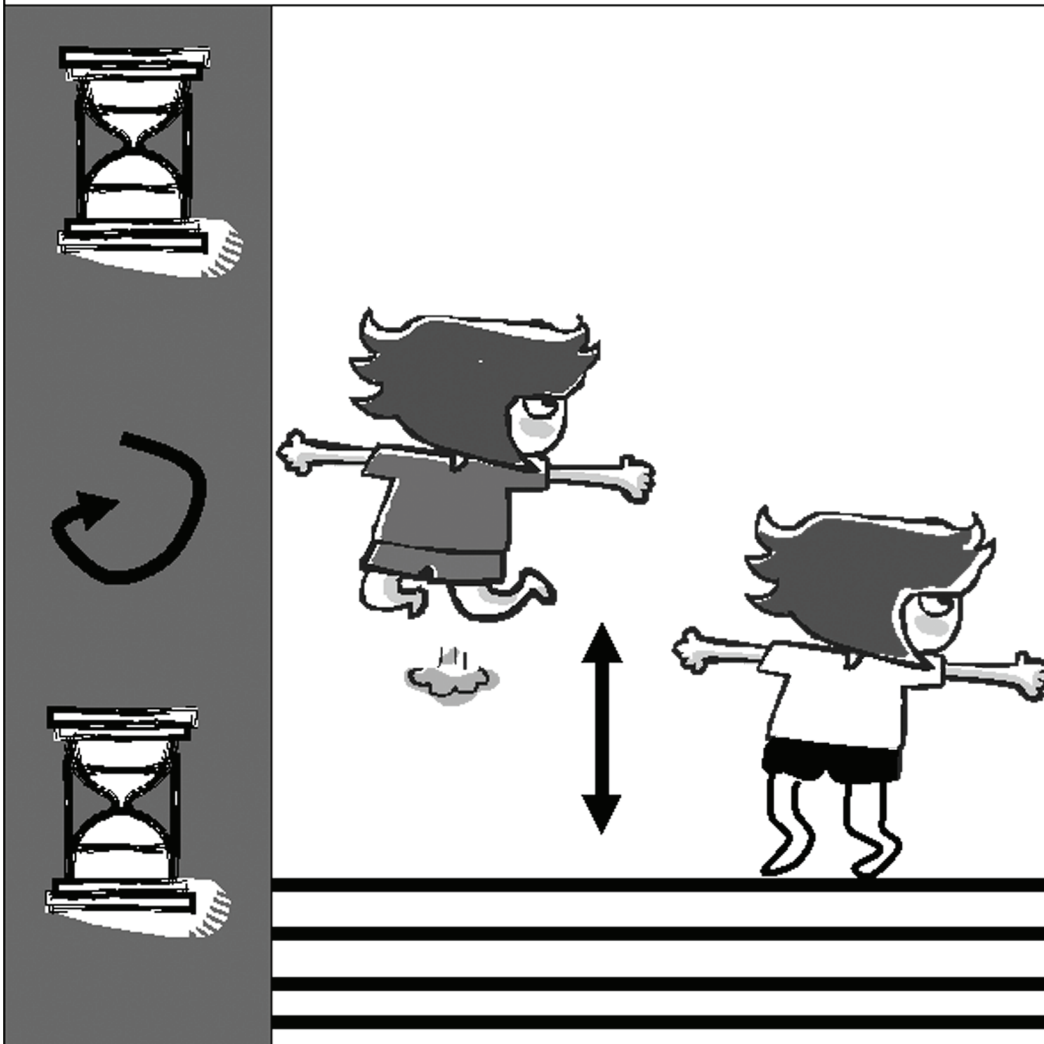

Draai de zandloper
Bouw met blokken totdat het zand er door is. Hoe hoog is de toren?

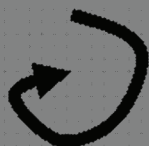
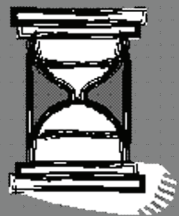

Draai de zandloper
Spring op en neer totdat het zand er door is. Hoe vaak sprong jij?

Draai de zandloper. Wie maakt de langste rij?
Maak een rij van auto's, blokken, dieren totdat het zand er door is

Draai de zandloper.

Wat wil je doen in de tijd dat het zand er door loopt? Teken het!

bijlage 7 kaartjes voor op het planbord

De plaatjes zijn een suggestie voor het planbord. Er is bewust gekozen voor een aanbod van verschillende zandlopers, kookwekkers enzovoort, zodat de leerkracht een keuze kan maken voor de meest passende afbeelding. Op de bijgevoegde cd vindt u onderstaande kaartjes in kleur. Dit biedt de mogelijkheid om met gekleurde kaartjes te werken.

De plaatjes zijn met opzet wat groot gehouden omdat u dan duidelijk de informatie kunt zien en zelf de afbeeldingsgrootte kunt bepalen, wanneer u de kaartjes download van de website of ze van de cd gebruikt.

Activiteiten bij de zandloper

Activiteiten bij de zandloper

Activiteiten bij de kookwekker

Activiteiten bij de kookwekker

Activiteiten bij het horloge/de klok

Activiteiten bij het horloge/de klok

Activiteiten bij de stopwatch

Activiteiten bij de stopwatch

Activiteiten bij het oude en nieuwe speelgoed

Activiteiten bij het oude en nieuwe speelgoed

Activiteiten bij het ei